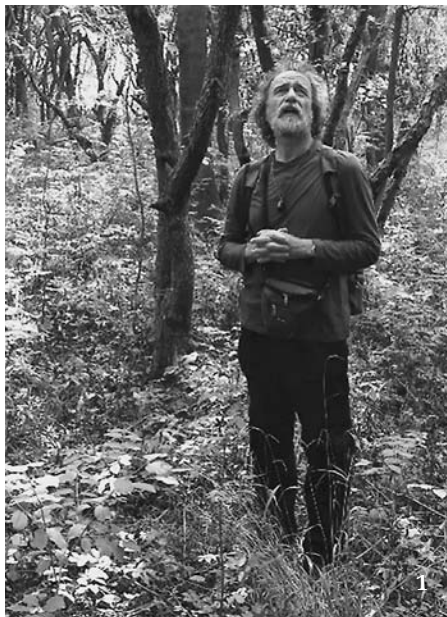

Karel Prach a jeho sukcesní stopa na zeměkouli po sedmi desetiletích

Co dokážou přírodní procesy, pokud je nijak neomezujeme a necháme je samostatně pracovat během 70 let? Není snad názornějšího příkladu v evropské krajině než zarůstající opuštěné pole. Rozdíl mezi oraništěm a lesem, složeným z jednotlivých vegetačních pater, je zřejmý. Vrátime-li se do takového lesa po 10 letech, podstatné změny už obvykle nezaznamenáme, pozdní sukcesní stádium už většinou nepřekvapí. Pokud podobný pohled aplikujeme na botanika a restauračního ekologa Karla Pracha, který sukcesi neváhal zasvětit už téměř polovinu století, je zjevné, že žádné zpomalení ani stereotyp nelze očekávat. Naopak o dynamické změny a překvapení nebude nouze a poklidný klimax můžeme v jeho případě zcela vyloučit (obr. 1).

Karlova životní dráha byla už popsána v souhrnném článku k jeho šedesátinám ve Zprávách České botanické společnosti (2013, 48: 337–351; a také v Živě 2013, 5: CVIII). Tentokrát se proto zaměříme jen na to nejpodstatnější, co se během posledního desetiletí odehrálo. Karel především pokračoval ve studiu své oblíbené spontánní sukcese napříč zeměpisnou šířkou i délkou, jak dokládá obr. 2. Jen stěží se najde někdo další, kdo stál na tolika místech světa, která na první pohled nevyvolávají nadšení a vlnu inspirace, ale skrývají v sobě velký potenciál pro přírodě blízkou obnovu. Ať už jde o vybuchlé sopky a jejich lávové proudy, území, odkud ustoupily tající ledovce, místa, kde řádily hurikány, sesuvy, povodně a požáry, nebo o nejrůznější plochy narušené či zdevastované lidmi, např. lomy, odkaliště, opuštěná pole, vykáčené paseky, průseky kolem bývalé železné opony i dno zrušené přehrady. Bobtnající počet sukcesních řad, který už dalece přesáhl hranice české kotliny, vedl ke vzniku Evropské databáze sukcesních sérií, na které Karel s kolegy ze skupiny pro ekologickou obnovu usilovně pracuje.

Zapeklitou otázkou, která se v poslední dekádě opakovaně objevuje v jeho pracích, se stala úspěšnost spontánní sukcese a kritéria jejího hodnocení. Ve výzkumu

1 Spontánní sukcese funguje spolehlivě aneb návrat na opuštěné pole po 20 letech. Karel Prach na jedné ze svých trvalých ploch v Českém krasu

2 Globální pohled na sukcesi. Cesty K. Pracha přispěly ke vzniku sukcesní bible *Comparative Plant Succession among Terrestrial Biomes of the World*. Míru probádanosti na jednotlivých kontinentech do značné míry odráží četnost jeho návštěv. Bílá místa naznačují směr, kterým se vydal. Orig. A. Müllerová a K. Řehouňková (a foto obr. 1)

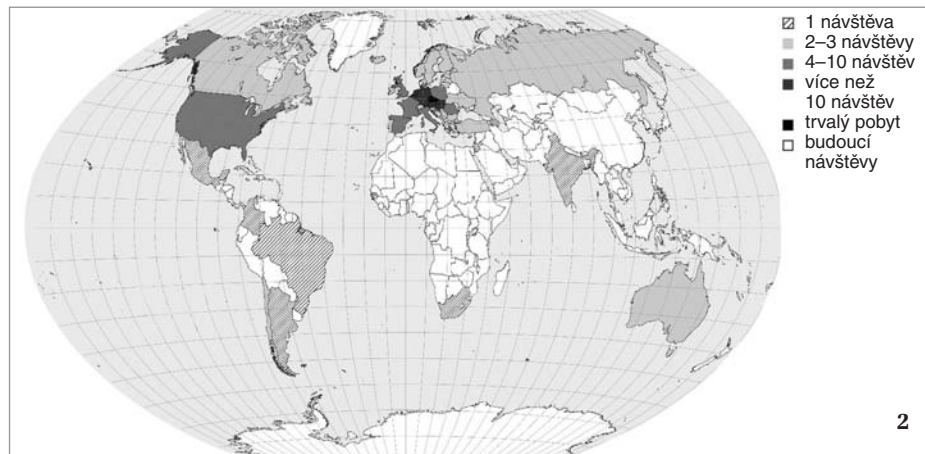
sukcese proto sleduje, zda se povede dosáhnout cílového stavu ekosystému bez dopomoci, jestli v pozdních stádiích nepřevládnu nepůvodní druhy a bude naopak dominovat původní přirozená nebo polopřirozená vegetace, a zda je obnova ekosystému dlouhodobá. Z hlediska úspěšnosti obnovy lze pak dosáhnout tří stupňů – úspěchu, částečného úspěchu a neúspěchu. Nabízí se opět možnost aplikovat výše uvedená kritéria na jubilanta.

Co se týče dosažení cílového stavu, musíme zatím Karlovu dráhu hodnotit jako částečný úspěch, neboť do vědeckého důchodu se rozhodně nechystá. Neutuchající energie, s níž se vrhá do nových témat či prudkých srážů, aby si prohlédl zajímavé společenstvo, nebo schází z cesty obdivovat smrtelně jedovatého hada, slibuje mnohá dobrodružství. Nekonečný entuziasmus pro studium sukcesních pochodů v nejrůznějších biomech se doslova zhmotnil v knize *Comparative Plant Succession among Terrestrial Biomes of the World* (2020), kterou napsal společně s americkým kolegou Lawrenceem R. Walkerem a jež se bezpochyby stane nepostradatelnou učebnicí pro všechny, kteří kouzlu sukcese podlehnou také (bliže i Živa 2020, 6: CLXVII). Jsme však přesvědčeny, že nejde o poslední rozsáhlý publikační počín a na nočních stolcích ekologů v budoucnu přibudou další publikace.

Ohledně kritéria zastoupení invazních druhů v pozdních sukcesních stádiích musíme konstatovat, že ve vědeckých aktivitách dává Karel přednost naprostému protikladu. On sám i jeho kolegové podnikají stále častěji cesty do zahraničí, zatímco otevřenost a renomé jeho domovské pracovní skupiny láká zájemce o ekologii obnovy ze zahraničí ke studentským stážím, hostujícím přednáškám, společným projektům i trvalým pracovním úvazkům.

Poslední hledisko, dlouhodobá udržitelnost spontánně obnoveného ekosystému, nelze v případě Karla hodnotit jinak než jako jasný úspěch. Ke stanovení úspěchu či neúspěchu obnovy potřebujeme dlouhou časovou řadu, která odpovídá minimálně několika dekádám, ideálně sto let. Toho se mu sice zatím dosáhnout nepodařilo, ale i 70 lze označit za hezké kulaté číslo, která sám rád používá při stanovování minimálního počtu snímků v sukcesních sériích. K dlouhodobé udržitelnosti přispívá i jeho nehybnoucí optimismus a popularizace ekologie obnovy v podobě nezapomenutelných exkurzí, seminářů, přednášek a publikací, Živu nevyjímaje, s téměř 30 příspěvky včetně celoročního seriálu *Ekologie obnovy narušených míst*. Zejména terénní akce proškopované výkladem o krajině nebo historii dokázaly přitáhnout i lidi mimo úzkou oborovou bublinu, a mnohé hlášky zlidověly (i v průtrži mračen s téměř nulovou viditelností lze zvolat: „Přátelé, támhle vzadu už se to trhá.“). Karlova vášeň pro spontánní sukcesi se projevuje dokonce i v pracovním procesu. Již legendární věta, s níž se loučí s kolegyněmi („Děvčata, vy už to jistě zvládnete sama“), mnohým uprostřed noci před blikajícím monitorem či v terénu v posledních paprscích zapadajícího slunce ještě dlouho zní unavenou myslí.

Z knihy o spontánní sukcesi už víme, že nejméně dat máme z tropických sezonních lesů a savan či z pouští a polopouští, což jsou přesně biomy, které Karel zatím poněkud opomíjel. Nemusí to ovšem nutně znamenat, že by tam sukcese nefungovala, jen možná potřebujeme více informací. Jasně se proto ukazuje, do jakých oblastí by měl oslavenec zamířit v příštím desetiletí. A čím naplnit následující dekády života? Protože na ně zcela jistě při Karlově vitalitě dojde. Začne mu být planeta malá? Pak je tady teraformace Marsu...

2